

ULOGE NASTAVNIKA U TRADICIONALNOJ I KVALITETNOJ ŠKOLI

Katarina Lasić, mag.¹

Sažetak

U ovom se radu osvrćemo na promjene u odgojno – obrazovnom sustavu koje se stavljaju kako pred školu tako i pred nastavnika. Uloga nastavnika u školi je od velikog značaja. Svaki nastavnik svojim pristupom, radom može doprinijeti poboljšanju, kako svoga rada s učenicima tako i svog utjecaja na okolinu u kojoj djeluje. Svrha rada je napraviti uvid u razlike između uloge nastavnika u tradicionalnoj i uloge nastavnika u kvalitetnoj školi. Današnja škola treba velike promjene, kako unutar same škole tako i unutar cijelog odgojno – obrazovnog sustava. Što se to promijenilo u ulozi nastavnika? S kojim poteškoćama se susreće nastavnik? Kako poboljšati kvalitetu rada u školi? Koje kvalitete nastavnik treba imati? Zaključak jest da je nastavnik bitna značajka u odgojno – obrazovnom sustavu te da nastavnik treba biti osoba s najvišim kvalitetama ličnosti. Ipak je nastavnik taj koji uz roditelje, priprema djecu za daljnji život i izazove s kojima će se susresti.

Ključne riječi: nastavnik, kvalitetna škola, nastavničke kompetencije, tradicionalna škola

Uvod

Suvremene promjene koji se stavljaju kako pred školu tako i pred nastavnika zahtijevaju od njega da bude osoba od povjerenja, da bude koordinator, savjetnik, ocjenjivač, prijatelj, jednostavno da posjeduje sve kvalitete kako ličnosti tako i sposobnosti. U budućnosti će uloga nastavnika biti još izraženija, zahtjevnija. Biti će potreba da nastavnik bude uključen osim nastave i u vannastavne aktivnosti svojih učenika, bolju i kvalitetniju suradnju s roditeljima, u kulturnu djelatnost svoje zajednice. Orijentacijom na „društvo znanja“, velike promjene u školskom sustavu koje se očituju u napuštanju tradicionalnog sustava odgoja i obrazovanja temeljnog na nastavnim planovima i programima, te uvođenjem kurikulumske pristupa utemeljenog na razvoju učeničkih kompetencija kao cilja odgoja i obrazovanja uvelike su promijenile obrazovni sustav. Nastavnički poziv je jedan od najstarijih poziva koji ima korijene u periodima prije nastanka škole kao institucije. Svako društvo je za ovaj poziv biralo ljude u koje su imali najviše povjerenja i koji su bili najviše cijenjeni u društvu. Upravo od nastavnika u velikoj mjeri zavisi da li će dostignuti nivo pedagoških znanja kvalitetno provesti u praksi. Koliko je važna uloga nastavnika u životu učenika govori i to da se učenici često identificiraju s nastavnikom. Nastavnici u velikoj mjeri doprinose razvoju mlade ličnosti, pomažu učenicima da otkrivaju sebe,... Samo onaj nastavnik koji posjeduje kompetencije u različiti aspektima odgojno – obrazovnog procesa može biti kvalitetan nastavnik. Kvalitetan nastavnik svojim radom doprinosi kvaliteti rada škole. Obilježja kvalitete škole uvjetuju novu ulogu i kompetencije nastavnika. Promjene su značajne a izazovi koji se stavljaju pred nastavnike su veliki.

1. NASTAVNIK I NJEGOVE KOMPETENCIJE

Nastavnički poziv je vjerovatno najstariji poziv koji svoje temelje ima još i prije nastanka škole kao institucije. Temeljna pretpostavka uspješnog djelovanja nastavnika je kompetencija koja određuje, definira pojedinca tj. određuje ga kao njegovu karakteristiku.

¹ e-mail: katarina.lasic@hercegovina.edu.ba, asistentica, Sveučilište Hercegovina, Fakultet društvenih znanosti dr.Milenka Brkića.

Veliki pedagozi kao što su Komensky, Pestalozzi, Ruso, Makarenko i poznati pedagozi I.Filipović i N.Trstenjak ukazali su na ljubav prema djeci i mladima kao na jedan od bitnih uslova za uspješan rad s njima. Ta ljubav treba biti realna, konstruktivna i odgovorna.

Komensky tvrdi: *“Ti ne možeš raditi kao učitelj ako ne postupaš kao otac“*. Pestalozzi kaže: *“Moja djeca od ranog jutra pa do mrkne noći neprestano su morali vidjeti na mom čelu i saznati po mojim usnama da moje srce teži njima, da je njihova sreća moja sreća, njihova radost moja radost. Od jutra do mraka ja sam bio među njima... Svaka pomoći podrška u oskudici, svaka nastava koju dobiju, poticala je neposredno od mene“*.

Kompetencija (lat. competere) označava nadležnost, djelokrug, ovlaštenje neke ustanove ili osobe, mjerodavnost: područje u kojem neka osoba posjeduje znanja, iskustva (Klarić,2007).

Od nastavnika se oduvijek očekivalo da svojim primjerom (radom, zalaganjem, ponašanjem) bude primjer ne samo učenicima već i cijelom društvu. Najbolji primjer je osobni primjer jer ipak je nastavnik osoba s kojom se djeca identificiraju. Na osnovu toga vrlo je važno koje kompetencije posjeduje nastavnik. Priprema nastavnika za poučavanje shvaća se kao sastavni dio cjelokupnog sustava obrazovanja pa se reforme i provode u tom području. Ključna uloga nastavnika se ogleda u razvoju obrazovnih sistema, implementaciji koja će doprinijeti visoko – obrazovnim pojedincima u pogledu potrebnih znanja, boljih socijalnih vještina te većoj mogućnosti zaposlenja.

Razlikujemo tri vrste nastavničkih kompetencija (Spajić-Vrkaš, Kukoč, Bašić,2001:251):

1. Predmetnu kompetenciju – znanja određenog područja,
2. Pedagoško – didaktičko- metodičku kompetenciju - obuhvaća znanja i vještine posredovanja znanstvenih spoznaja u nastavi određenog predmeta,
3. Psihološku kompetenciju – osobine ličnosti nastavnika.

Prema Europskoj komisiji za unapređivanje obrazovanja i stručnog usavršavanja nastavnika treba biti interdisciplinarno i multidisciplinarno što znači da bi nastavnik trebao imati:

1. Znanja iz predmeta kojeg poučava ali i iz drugih njemu sličnih – interdisciplinarno poznavanje svoje struke,
2. Pedagoško – psihološka znanja – razumijevanje razvojnih obilježja učenika, stilova učenja, kulture učenika,
3. Vještine poučavanja – poznavanje strategije, metoda i tehnika poučavanja,
4. Razumijevanje društvenog i kulturnog konteksta obrazovanja i škole.

Neka od najvažniji osobina uspješnog nastavnika su:

- kritičko mišljenje
- kreativno mišljenje
- prosocijalno mišljenje i mišljenje usmjereno na društvo
- mišljenje usmjereno na budućnost.

Od velikog značaja je vjerovanje nastavnika da su njegovi učenici u stanju učiti te da im on može pomoći u tome. Potrebno je da nastavnik ima sposobnost sagledavanja problema iz perspektive učenika, da uvažava njegovo podrijetlo, razinu obrazovanja. Nadalje nastavnik treba da ima sposobnost opažanja, prihvatanja, osjećaj poštovanja kako prema svojim kolegama tako i prema svojim učenicima. Nastavnik treba biti sposoban za prizna svoje pogreške pred svojim učenicima te da ih ispravi, sposobnost da nastavnik vidi sebe i učenika kao glavne nositelje odgojno – obrazovne djelatnosti.

Nastavnik treba biti upoznat s ciljem odgajanja kako bi na taj način mogao ocijeniti ciljeve i zadatke svog predmeta, način kako ih svakodnevno realizirati te koliko se njima postiže nakon realizacije. Kompetencije nastavnika imaju značaj za svaku državu jer se na radu prosvjetnih djelatnika temelje osnovna znanja, navike i umijeća djece. Zadobiti povjerenje i poštovanje su dvije glavne zadaće nastavnika. Prvo je preduvjet pozitivnog odnosa s učenicima čime se stvara mogućnost utjecaja na ponašanje učenika. Samo učenik koji ima povjerenje u svog nastavnika biti će spreman dati više te na

taj način stvarati kvalitetan međusobni odnos. Što se tiče drugog preduvjeta učenici će poštivati druge ako zapaze da odrasli njih same poštuju, jednako je važno da će se brinuti za druge ako znaju da netko vodi računa o njima samima.

Profesija nastavnika i učitelja pretpostavlja visoku kvalificiranost, razvijene različite kompetencije prije ulaska u razred ili drugu odgojno – obrazovnu ustanovu, ali i visok stupanj profesionalne etike. Dobar nastavnik potroši više vremena na planiranje nastavnog i odgojno – obrazovnog rada te predviđanja a manje vremena utroši na samu realizaciju nastavnog sata. Nastavnik ima pedagošku, koordinatorsku i plansku funkciju. On zajedno s učenicima modelira nastavni proces i pojedine nastavne faze.

Potrebno je naglasiti 5 bitnih obilježja nastavničkog poziva i pet temeljnih pretpostavki za uspješno odgojno djelovanje (Vukasović, 1991):

- 1) Nastavnik mora biti moralna, cjelovita i stabilna ličnost, snažne volje i čvrstog karaktera.
- 2) Nastavnik mora biti vrlo obrazovan i kulturni čovjek, širokih pogleda, svestranog općeg obrazovanja i opće kulture.
- 3) On mora izvrsno poznavati svoje stručne predmete koje predaje u školi i zastupa u životu. Drugim riječima mora biti dobar stručnjak na određenom području.
- 4) Usporedo s time mora posjedovati pedagošku kulturu, teorijsko i praktično pedagoško obrazovanje, odnosno mora imati razvijen smisao i sposobnosti za odgojni rad.
- 5) Uspjeh odgojnog rada podrazumijeva pozitivan odnos, određeni interes, optimizam, ljubav, oduševljenje, tj. da nastavnik voli svoje zvanje i odgojni rad, da vjeruje u čovjeka i uspjeh svoga rada, da voli mlade ljude i da im se zna približiti, da pokazuje zanimanje i razumijevanje za njihove probleme, surađuje s njima u njihovu rješavanju, da poštuje ličnosti svojih učenika i da se općenito pozitivno odnosi prema njima.

Veoma je važno da nastavnik poznaje funkciju đakačkih zajednica u odgajanju mladih, da je informiran o najpogodnijim oblicima nastavnog rada, da poznaje tehnike i proceduru vođenja grupnog rada, planiranju njegova rada i ostvarivanju planiranog...Nastavnik koji želi da razvija socijalnu kulturu učenika trebao bi da bude u stanju da stvara atmosferu u kojoj će doći do izražaja sposobnost i samoinicijativa svakog pojedinca (Dunderović, Radovanović, Levi, 2009:293).

Posebno možemo istaknuti svečanu izjavu nastavnika prilikom pristupa pozivu. Ovu svečanu izjavu za sve prosvjetne radnike u svijetu prema zamisli UNESCO-a napisao je 1966. godine R. Dottrens, koju bi svaki nastavnik trebao znati i često je kroz svoj rad i ponavljati, a to je:

"Izvršit ću obavezu svjesno i ponosno. Moji učenici bit će ne samo učenici nego i djeca i neću nikad zaboraviti da za njihovu sudbinu i sam snosim dio odgovornosti. Sačuvat ću svim mogućim raspoloživim sredstvima čast nastavničkog poziva. Moje kolege bit će uvijek moji prijatelji. U suradnji s njima nastojat ću stalno usavršavati puteve kojima škola ide u smislu djelotvornog priznavanja svima prava na odgoj i socijalnu pravednost u obrazovanju. Ovo svečano obećanje dajem potpuno slobodno i časno."

2. ULOGA NASTAVNIKA U TRADICIONALNOJ ŠKOLI

Škola je u svom razvoju prošla dug povijesni period. Skoro svi društveni režimi bili su više ili manje nezadovoljni funkcijom škole. Tradicionalna škola i školski sustav su se razvijali i po nekoliko vjekova.

U učenju starogrčkih filozofa (Platona, Aristotela i dr.) nalazimo brojne uslove i zahtjeve koje su morali ispuniti budući učitelji. Naglašavajući značaj odgoja i obrazovanja za državu, Platon slikovito naglašava da „državi neće štetiti ako obučar nema pojma o svom zanatu, jedino će Atenjani ići loše obuveni, ali ako odgajatelji budu loše ispunjavali svoju obvezu, onda će stvarati pokoljenja neznanica i poročnih ljudi koji će upropastiti zemlju“ (Ilić, 2006:72).

Biti nastavnik u tradicionalnoj školi je bilo mnogo jednostavnije i lakše. Nastavnikova uloga je bila prenošenje znanja te kontrola i procjena koliko su ta znanja usvojena, postavljale su se jasne granice u ponašanju učenika unutar razreda kojim je upravljao nastavnik. Odnos nastavnik – učenik se temeljio na stručnosti nastavnikove kontrole. U tradicionalnoj školi nastavnik je bio medijator, posrednik između nastavnih sadržaja i učenika. On je bio isključivi organizator odgojno-obrazovnog procesa, a odnosi na relaciji nastavnik-učenik bili su zasnovani na hijerarhijskim razlikama. U tradicionalnoj školi nastavnik je bio nositelj odgojno – obrazovnog rada. Cilj tradicionalne škole jest stjecanje znanja iz pojedinih nastavnih predmeta, gdje su nastavni planovi i programi unaprijed određeni. Osnovni oblici nastave i učenja u tradicionalnoj školi su predavanja i receptivni oblici učenja. Učenikovo znanje se ocjenjuje ocjenom koja se utvrđuje stupnjem usvojenosti programa.

Najveći nedostatak našeg tradicionalnog obrazovanog sustava jest da neprestano pokušavamo „motivirati“ učenika da rade beskoristan posao. Šefovi – rukovoditelji kao da ne shvaćaju da ljude ne može motivirati da učine nešto što ne zadovoljava njihove potrebe (Glasser, 1999:56).

Obilježja nastavnika u tradicionalnoj školi su sljedeća:

- nastavnik govori „ja“
- tjera učenika na rad
- naređuje i kritikuje
- prijeteći i kažnjava
- krut je i dosadan
- teži da izazove strahopoštovanje
- kolegljiv, nedosljedan i nesiguran (Branković, Ilić, 2011:75).

Obilježja stila nastavnika tradicionalne škole:

- oslanja se na autoritet
- glavna briga - moć
- izaziva nezadovoljstvo
- ne ulazi „u svijet kvalitete“
- smatra da poboljšanje uslova za rad nije njegova briga
- konformist
- komunicira šefovski (autokratski, s visine)
- ne primjenjuje kreativnost u nastavi
- ocjenjuje na uobičajan način (Branković, Ilić, 2011:115).

U tradicionalnoj nastavi prevladava frontalni oblik rada s izraženom predavačkom funkcijom nastavnika što se osigurava dovoljnu interakciju s učenicima ali ne ostavlja dovoljno vremena za samostalan rad učenika. Nastava je često formalizirana što smanjuje trajnost znanja. Nastavnik u tradicionalnoj školi često prenosi znanja i informacije na učenika „ex catedra“ gdje je komunikacija jednostrana, jednosmjerna od nastavnika prema učeniku. Ali u tom slučaju je uloga učenika više pasivna. Zadatak je nastavnika da učeniku daje gotova rješenja, dok je zadatak učenika da ta rješenja ponovi.

U tradicionalnoj školi nastavnik je bio u ulozi posrednika između nastavnog sadržaja i učenika. U tradicionalnoj školi se ličnost nastavnika smatrala objektom odgajanja i njegova aktivnost se iscrpljivala u vjernom pamćenju znanja koje mu nastavnik predaje ili zadaje. Odnos nastavnik – učenik imao je karakter apsolutnog autoriteta nastavnika koji je često obezbjeđivan strogim čak i fizičkim kaznama. Svakako je glavna karakteristika tradicionalne škole dominirajuća uloga nastavnika u nastavnom procesu.

3.OBILJEŽLJA GLASSEROVE KVALITETNE ŠKOLE

Glavni cilj kvalitetne škole jest međusobno uvažavanje učenika i nastavnika. Kvalitetna škola ima svoj cilj a to je rad bez prisile i bez neuspjeha.

Kvalitetne škole – škola bez prisile je pedagoški pokret u kojem svi subjekti učitelji, roditelji i nastavnici mogu zadovoljiti svoje temeljne potrebe. Nastavnik je profesionalac i voditelj koji vodi učenike kroz proces odgoja i obrazovanja do znanja koje je upotrebljivo i primjenjivo u praksi. Radno okruženje je bez prisile dok se znanje učenika temelji na samoprocjeni. Učenici ulažu svoj trud kako bi kvalitetno usvojili određena znanja. Iz toga proizlazi da je kvalitetna škola – škola izbora.

Za razliku od tradicionalne škole koja je svoj rad temeljila na teoriji motivacije, u kvalitetnoj školi rad se zasniva na teoriji kontrole (unutarnja motivacija) i realitetnoj teoriji. Teorija kontrole svoje tumačenje zasniva na tome da se sva ljudska bića rađaju sa pet osnovnih potreba ugrađenih u njihov genetski ustroj. To su preživljavanje, ljubav, moć, zabava i sloboda. Čitav život moramo živjeti kako bismo najbolje zadovoljili jednu ili više od tih potreba (Glasser, 1994:54). Realitetna terapija se odnosi na rad s učenicima koji postižu slab uspjeh. To su većinom učenici koji imaju određene poteškoće razvoju. Cilj realitetne terapije jest pomoći ovakvim učenicima da prebrode smetnje koje imaju kako bi zadovoljili osnovne zahtjeve kvalitetnog rada.

Kvalitetna škola:

- Škola uspjeh za svakog učenika
- Škola kvalitetnog rada
- Škola suradnje i prijateljstva
- Škola bez prisile i straha

Kvalitetna škola ima šest uvjeta za kvalitetan rad (Glasser,1999:36) a to su:

1. Razredna sredina mora biti ugodna i poticajna,
2. Od učenika treba tražiti da rade isključivo nešto korisno,
3. Od učenika se traži da rade najbolje što mogu,
4. Os učenika se traži da ocjenjuju i poboljšavaju svoj rad,
5. Kvalitetan rad uvijek godi,
6. Kvalitetan rad nikad nije destruktivan.

U kvalitetnoj školi², oni koji sudjeluju u procesu izobrazbe reći će:

Učenici:

1. *Volim školu; očekujem ići u školu svaki dan.*
2. *Učim stvari za koje vjerujem da će mi pomoći u životu.*
3. *Sada radim bolje nego ikada u školi, dio mog rada bih nazvala/o kvalitetnim radom.*

Učitelji:

1. *Volim raditi u ovoj prijateljskoj školi: nitko me ne prisiljava, niti ja trebam ikoga prisiljavati.*
2. *Sa mnom postupaju kao sa stručnjakom i potiču me da poučavam kurikulum na način za koji mislim da je najbolji za moje učenike.*
3. *Sviđa mi se novi način procjenjivanja učenika.*
4. *Više niti ne razmišljam o disciplinskim problemima: oni su nestali iz razreda u kojima radim.*

Ravnatelji:

1. *Kad se pojave problemi, u procesu rješavanja sudjeluju i učitelji i učenici.*
2. *Voditeljsko upravljanje (lead management) je moj osnovni stil ravnjanja.*
3. *Disciplinski problemi su minimalni, a prisila je eliminirana.*
4. *Škola će uvijek težiti suradnji, samoprosudbi i kvalitetnom radu.*

U kvalitetnoj školi se ne bi trebao prihvatiti rad niske kvalitete, samim tim nastavnici bi trebali s učenicima raspravljati o kvaliteti i poboljšanju tog rada. Kvalitetna škola nema loše ocjene, najniža ocjena je vrlo dobar. Ukoliko dođe do toga da je ocjena niža, nastavnik to shvaća kao određenu poteškoću, trenutnu prepreku. Nastavnik motivira učenika da mu ta ocjena bude najniža, potičući da

²www.igor-longo.com

na poboljšanje i bolji rad. Kvalitetna škola je ona škola u kojoj je težište na kvalitetnom radu i kvalitetnom zadovoljenju potreba svih uključenih u nastavi proces. Proces gdje svi sudionici kontinuirano, zajedno rade bez prisile.

Svrha je kvalitetne škole uvjeriti učenike kako je škola mjesto gdje će, ako su voljni naučiti ono što se od njih traži, moći kvalitetno izgrađivati svoj rad, samog sebe a samim tim i poboljšati kvalitetu života. U kvalitetnoj školi se ne uči napamet, učenike se poučava kako se služiti činjenicama. Razlika između tradicionalne i kvalitetne škole jest da se u kvalitetnim školama više učenika uključuje u umjetnost.

Rad škole Apollo gdje je W. Glasser radio, temelji se na ovom tekstu u kojem pravi usporedbu između nastavnika i poslodavaca u tvrtkama:

Šef (boss) tjera na rad - Voditelj (leader) vodi.

Šef se oslanja na autoritet - Voditelj se oslanja na suradnju.

Šef govori: „Ja“ - Voditelj govori „Mi“.

Šef stvara strah - Voditelj stvara povjerenje.

Šef zna kako - Voditelj pokazuje kako.

Šef izaziva nezadovoljstvo - Voditelj udahnuje polet.

Šef okrivljuje - Voditelj ispravlja pogreške.

Šef rad pretvara u tlaku - Voditelj rad pretvara u nešto zanimljivo.

Slika 1. Primjer Kvalitetne škole u Hrvatskoj³:

„Vizija škole predstavlja ono čemu težimo i što smo spremni učiniti. Generalni smjer (put) kojim želimo ići (misija) je kvalitetom do uspjeha. Na tom putu naš je moto: Prijateljstvo – Suradnja – Kreativnost – Kompetencija. Pri tom su nam važni: učenje i poučavanje, uvažavanje, odgovornost, zadovoljni ljudi. Da bi to postigli spremni smo: učenje, poučavanje i ostale poslove obavljati kvalitetno, ponašati se odgovorno: u školu i na nastavne satove dolaziti redovito i na vrijeme, učiniti da atmosfera u školi bude radna i prijateljska. Međusobne nesuglasice rješavati dogovorom poštovati se i uvažavati. Pomagati jedni drugima, doprinijeti da škola bude mjesto sigurnog i ugodnog boravka. Čuvat ćemo je i uređivati. Brinuti o imovini i živjeti kvalitetno i zdravo.“

³www.gssjd.hr

Slika 2. Osnovna škola Milan Brozović Kastav Gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile Pazin.

Tijekom Trećeg hrvatskog susreta kvalitetnih škola Ri-kvaš 21 - Svaka škola može uspjeti, održanog u Rijeci 6. i 7. lipnja 2006. godine, dr. William Glasser posjetio je dvije hrvatske škole, koje su ga pozvale jer su procesom samoprocjene zaključile da nakon višegodišnjeg provođenja projekta Teorija izbora u školi - put ka kvalitetnoj školi - školi bez prisile ispunjavaju tražene kriterije. Navedene škole tom su prigodom postale prvom osnovnom i prvom srednjom Glasserovom kvalitetnom školom u Europi

4.ULOGA NASTAVNIKA U KVALITETNOJ ŠKOLI

Za razliku od tradicionalne škole koja više vodi brigu o nastavi, u suvremenoj školi se sve više vodi briga o individualizaciji odgojno – obrazovnog rada kako bi se što bolje realizirali izazovi koji se postavljaju pred školu. Danas je škole postala ustanova u kojoj učenik znanje stječe i gdje uz pomoć nastavnika (suradnja i partnerstvo) razvija svoje sposobnosti, formira ljudske vrijednosti, izgrađuje se. William Glasser za potrebe suvremene škole nalazi izlaz u kvalitetnom obrazovanju koje nije zasnovano na prisili i autoritarnom stilu rada nastavnika. Prema ovom autoru „ *uspješan nastavnik jeste onaj koji uspije uvjeriti ne polovicu ili tri četvrtine nego sve njegove ili njezine učenike da u školi kvalitetno rade*“. (Glasser, 1994:25).

On također navodi da je poučavanje teška aktivnost, posebno što se zanemaruju potrebe i učenika i nastavnika. Sve metode poučavanja koje zanemaruju ove potrebe osuđene su na propast, smatra Glasser. „Za kvalitetan i produktivan rad i motiviranje učenika vrlo je značajno uspostaviti pozitivan razredni odgoj, koji se najčešće opisuje kao svrhovit, radni, opušten, srdačan, poticajan i sređen. Ovakav ugođaj olakšava učenje time što upravlja i održava pozitivan odnos i motiviranost učenika za nastavni čas“ (Glasser, 1994:45).

"Upoznajući učenike, nastavnik kvalitetne škole neprekidno traga za boljim načinom rada i od učenika traži mišljenje o tome. Iako ističe važnost marljivosti, razredna atmosfera nikad nije turobna. Nastavnik – voditelj pokušava stvoriti milje u kojem učenici uživaju." (Ilić, 1998: 256.)

Nastavnik se stavlja pred nove zadatke. Cilj novog obrazovanja je da se školsko upravljanje koje ne zanimaju učeničke potrebe ili rekli bismo autokratski stil rada, zamijeni voditeljskim upravljanjem ili demokratskim stilom rada.

Demokratski odnosi znatno proširuju funkciju učenika. Pretpostavljaju njegovu privrženost ideji demokracije, odgovornost za ono što se događa u školi, aktivno sudjelovanje u odgojno – obrazovnom procesu, doprinosi nastavi i svome razvoju, a to u znatnoj mjeri zavisi i od toga kakvo je odgajanje u obitelji. U uslovima demokracije učenik sudjeluje prema svojim mogućnostima, u raznim oblicima rada i u pripremanju, realiziranju rezultata odgojne djelatnosti u školi (Dunderović, Radovanović, Levi, 2009:273).

U svakodnevnom poučavanju nastavnik izražava svoje mišljenje, stavove i primjedbe ponašanja učenika s ciljem poticanja istih te poticanja na osobni rast. Uloga nastavnika u suvremenoj školi jest učiniti učenika odgovornim i odlučnim u ostvarivanju svoga cilja, usmjeriti ga na pozitivne strane učenja, poticati međusobnu pažnju i poštovanje kako prema nastavniku tako i prema ostalim učenicima. Nastavnik u kvalitetnoj školi stvara prijateljski odnos s učenicima, sluša što učenici govore, svađe i sukobe rješava bez roditelja. Nastavnik učenike treba poticati na razmišljanje o kvalitetnom radu.

Svrha kvalitetne škole jest da svi učenici sve više kvalitetno rade u školi. Da bi se to ostvarilo učenici moraju voljeti ono što rade. a da bi se to zadovoljstvo postiglo, potrebno je zadovoljiti prva četiri uvjeta za kvalitetan rad:

1. da Vas poznaju i cijene kao osobu koja je stvorila ugodno radno ozračje,
2. da vjeruju kako je to što od njih tražite korisno,
3. da su voljeni dati sve od sebe
4. da su naučili vrednovati vlastiti rad i na temelju toga ga i poboljšati (Glasser, 1999:79).

Nastavnici kvalitetne škole vode, nikad ne šefuju. Osobna moć koja prati šefovanje jest neprijatelj kvalitete. Potrebno se odreći šefovskog upravljanja, a prihvatiti voditeljsko upravljanje. Uloga koju ravnatelj ima u kvalitetnoj školi jest da ravnatelj bude voditelj nastavnicima. Kvalitetan rad se može postići isključivo pod vodstvom nastavnika – profesionalca – voditelja. Nastavnik – profesionalac u kvalitetnoj školi piše kratki sažetak o tome što će proučavati, kako će to pokazati učenicima te kako će ih pripremiti za kvalitetan rad. U kvalitetnoj školi je potrebno da se nastavnici užive u rad, da ih učenici upoznaju. Na taj način se stvara blizak odnos s učenicima.

Deming navodi sljedeće: „Školski sustav...trebao bi biti dio obrazovnog sustava u kojem nastavnici i učenici uživaju u učenju, oslobođeni od straha od ocjena i kazni, u kojem nastavnici uživaju u radu, oslobođeni od straha ocjenjivanja. Bio bi to sustav koji priznaje razlike između nastavnika i razlike između učenika“.

Uloga nastavnika u kvalitetnoj školi jest da se objasni učenicima što se to kvalitetno i korino od njih. Kada je nastavnik u kvalitetnoj školi onda se od njega očekuje da uvijek objasni korist od onoga što radi, korisnost svega što se traži od učenika da nauče. Učenike treba poticati da pišu o svemu što i zanima. Kvalitetno je pisanje jedno od dviju akademskih sposobnosti najuže povezanih s uspjehom u životu.

Kvaliteta se ne događa, ona se mora brižljivo njegovati. Glasser (1999:83) navodi nekoliko savjeta nastavnicima kako da taj proces bude kvalitetan:

1. razgovarajte dovoljno o kvaliteti kako bi učenici shvatili što je to,
2. počnite zadatkom (najbolje pismeni sastav) kojeg oni drže korisnim a tim i vrijednim truda,
3. zamolite ih da se potrudu oko tog zadatka i ispune ga kvalitetno,
4. ne ocjenjujte te radove: dobra ocjena prekida proces jer učenici pomisle kako su dovoljno učinili, a slaba ocjena pak prekida proces jer obeshrabljuje,
5. zamolite ih da poboljšaju rad. Kako biste im u tome pomogli, zamolite ih da objasne drugim učenicima ili vama zašto je tekst puno bolji nakon ispravke,
6. u početku se zadovoljite ispravkama: ne inzistirajte na kvaliteti. Kada shvate vrijednost poboljšanja, kvaliteta će doći sama po sebi.

Kako se kvaliteta uglavnom može postići suradnjom, potrebno je da se učenici neprestano potiču na međusobno pomaganje te traže pomoć od nastavnika ili neke druge osobe. Posao i zadatak nastavnika je da uvjere učenike da se još više potrudu, a za to je potrebno strpljenje, ne prijetiti im, ne požurivati ih, potrebno ih je uvjeriti da sami procjene svoj rad. Dobro bi bilo da učenici znaju za teoriju izbora kako bi imali osjećaj nad vlastitim životom.

5. TEŠKOĆE NASTAVNIČKOG POZIVA

Ono što je dala moderna znanost nije u svim oblastima ljudske djelatnosti podjednaka. Manji broj vrhunskih znanstvenih dostignuća koristi se u prosvjeti. Nastavnički poziv je prvi do roditeljskog poziva. Danas je teško definirati i dovesti u sklad sve obveze koje nastavnik ima kao odgajatelj, predavač te kulturni i javni djelatnik. Ponekad se događa da jednu dužnost ispunjavamo dok drugu dužnost zanemarujemo. Sporo se uklanjaju uzroci koji su doveli do toga da nastavnik svoje dužnosti obavlja rutinski, da je radnik kao na traci te da obavlja više administrativnog posla nego onog odgojno – obrazovnog.

U današnje vrijeme teško je organizirati nastavu koja bi maksimalno zadovoljila mentalne sposobnosti učenika, oslanjala se na njihova predhodna znanja, tempo i način rada, temeljila odgojno – obrazovne sadržaje na zanimanjima i motivaciji te pratila i uvažavala specifične vrste reagiranja koje učenici ispoljavaju u procesu nastave i odgajanja (Dunderović, Radovanović, Levi, 2009:296).

Nastavnička djelatnost je rijetka djelatnost koje je većinu svog rada izložena javnosti. Budući da se većina rad obavlja u javnosti, potrebna je maksimalna odgovornost za ono što reći, za ono što učiniti i za ono kako se ponašati. Nastavnik uvijek djeluje na učenike bilo da je pozitivno ili negativno. Od nastavnika se traži moralna odgovornost, bezprijekorno ponašanje i u školi i u ulici, prijateljski odnos prema kolegama. Drugim riječima od nastavnika se traži da bude intelektualac, moralno i psihički stabilna ličnost, ličnost koja ima svoja uvjerenja i stavove. Danas je sve teže i teže pronaći ove karakteristike ličnosti kod prosječnog nastavnika.

Autoritet nastavnika u nekim školama se formira na osnovu njegovog superiornog položaja kao organizatora odgojno – obrazovnog procesa, privilegije da može na osnovu subjektivnog uvjerenja dati ocjenu učenika, izricati disciplinske mjere, davati pohvale i nagrade. Zbog ovih i drugih razloga, položaj mladih u školama u znatnoj je mjeri zavisao od nastavnika, njegova djelatnost je do određene mjere ograničena, mogućnost za svestran razvoj djelomično su sputani, učenje u društvenom životu i doprinos svom razvoju nisu dobili adekvatno mjesto u svim oblicima nastavnog i vannastavnog rada (Dunderović, Radovanović, Levi, 2009:298).

Jedno od težih poteškoća nastavničkog poziva jesu sukobi, konflikti između učenika. Brojni razlozi mogu biti uzrok konfliktnog ponašanja. Ako je takvo ponašanje dominantno unutar razreda ili škole, međuljudski odnosi postaju nesnošljivi a nastavnik koji radi s takvom djecom svoj rad tada doživljava kao kaznu. Vrlo je važno saznati zašto dolazi do takvog ponašanja. Potrebno je utvrditi postoji li sumnja u autoritet, da li se ispoljavaju površni socijalni odnosi i zašto, ima li kod odgajnika pretjeranih zahtjeva, pojavljuju li se problemi kod pojedinaca – lažljivost, kockanje, krađa... Svakako nije na odmet provjeriti koji sve uzroci mogu biti uzroci konflikata kod učenika. Kada se utvrdi koji su uzroci, lakše se može krenuti u rješavanje problema, pronalazak rješenja.

ZAKLJUČAK

Promjene u društvu utječu i na promjene u školi te se uglavnom u najvećem dijelu odnose na promjenu pozicije nastavnika, njegovog odnosa prema učenicima, njegovu radu kao i u cijelom nastavnom procesu. Da bi nastavnik bio odgajatelj, tj. ispunio svoju ulogu mora posjedovati određene kompetencije, kvalitete ličnosti. Ipak je nastavnik primjer učenicima u razredu. Važno je da nastavnik potiče svoje učenike na rad, da njihove sposobnosti, da ugrađuje u njihov sustav određene vrijednosti, da ih pripremi za društveni život. Nastavnikov posao ne završava onoga trenutka kada je napustio razred, nego onoga trenutka kada osjeti da je dao svoj doprinos društvu. Taj doprinos jest da je izveo mladu generaciju na pravi put, gdje će ga se učenici sjećati upravo zato što ih je naučio da budu iskreni, odgovorni, poštenu... Posao nastavnika se sastoji u tome da učenicima vješto prenosi znanja, ali isto tako da ih pusti da sami uče kako na vlastitim greškama tako i na greškama nastavnika. Jer na taj način učenici uče i za budućnost te ju kreiraju prema vlastitim željama. Tradicionalna nastava je dugo bila jedini nastavni sustav u školama a organizirana je na razredno –predmetnom satu. Za nju se smatralo da se više brinula o nastavnom gradivu nego o potrebama učenika. Suština tradicionalne

škole jest da je nastavnik osnovni subjekt nastavnog procesa a učeniku pripada objektna funkcija. Ovakav sustav ima slabosti dostignuća u razvoju znanosti, tehnike, kao i novi pristup čovjeku i njegovoj ulozi .

Suvremeno doba pred obrazovanje postavlja velike i zahtjevne zadatke. Kvalitetna škola sve više dolazi do izražaja. U njoj se traži kvalitetan rad gdje se mogu ostvariti sposobnosti učenika, gdje bi njegovo stvaralaštvo došlo do izražaja, gdje učenik sudjeluje u nastavnom procesu (aktivno), nije više pasivna uloga. Specifična i ključna uloga nastavnika u kvalitetnoj školi u odnosu na ostale profesije jest da nastavnik priprema učenika, mlade za permanentno obrazovanje. Nastavnik svojom obrazovnom, a još više odgojnom funkcijom doprinosi izgradnji pozitivnih stavova kod učenika, razvija stalnu potrebu za obrazovanjem, osposobljava učenike za samostalan rad, samoobrazovanje. Nastavni (odgojno-obrazovni) proces smatra se danas zajedničkom aktivnošću njegovih sudionika, što ima značajne implikacije i na određivanje samih etapa nastavnog procesa. Škola je odgojno – obrazovna institucija s jasno određenim ciljem i zadatkom. Njene ciljeve i zadatke, te sadržaje određuje društvo prema svojim potrebama. Svakako treba uvijek imati na umu učenika i njegove potrebe te što više raditi na kvalitetnom odnosu između učenika i nastavnika.

LITERATURA

1. Branković, D., Ilić, M. (2011) *Uvod u pedagogiju i didaktiku*, Comesgrafika, Banja Luka.
2. Dunderović, R., Radovanović, I., Levi, S. (2009) *Upravljanje razredom – Psihološki i pedagoški aspekti upravljačke funkcije nastavnika*, Učiteljski fakultet, Beograd, 2009.
3. Glaser, W. (1994) *Kvalitetna škola*, Educa, Zagreb.
4. Glaser, W. (1999) *Nastavnik u kvalitetnoj školi*, Educa, Zagreb.
5. Ilić, M., (2006) *Školska pedagogija*, Učiteljski fakultet u Užicama, Užice.
6. Ilić, M. (1998) *Od tradicionalne do kvalitetne škole*. Banja luka: Radovi, br. 1
7. Vukasović, A. (1991) *Pedagogija*, Samobor, Zagreb.
8. Vilotijević, M. (2001) *Didaktika 3 – Organizacija nastave*, BH MOST, Sarajevo.

Internet izvori:

www.igor-longo.com, pristupljeno 23.8.2015.

www.gssjd.hr, pristupljeno 23.8.2015.

Summary

THE ROLE OF TEACHERS IN A TRADITIONAL AND EXCELLENT SCHOOL

This work looks at the changes in the educational - educational system to be placed in front of the school as well as to teachers. The role of the teacher in the school is of great importance. Every teacher with his approach, work can contribute to improving both their work with students and their impact on the environment in which it operates. The purpose of this paper is to make an insight into the differences between the role of teachers in the traditional role of the teacher in the quality school. Today's schools need major changes, both within the school and within the entire educational - educational system. What's changed in the role of teachers? With what difficulties it encounters a teacher? How to improve the quality of work at school? What qualities should a teacher have? The conclusion is that the teacher is an essential feature in the upbringing - educational system and that the teacher should be the person with the highest qualities of personality. But the teacher who with their parents, preparing children for their future lives and the challenges they will encounter.

Keywords: teacher, quality school, teaching competence, traditional schools

